

Указанные ученые очерчивают три разноплановых, хотя и взаимосвязанных аспекта формирования целостной рентной политики, условно определяя их так [10,с.10]:

- государственно-институциональный;
- системно-налоговый;
- природно-воспроизводственный.

Данная классификация направлений совершенствования рентных отношений корректна относительно положений классической и институциональной экономических теорий, которые необходимо использовать при анализе развития рентных отношений, разработке государственной рентной политики. При этом особого внимания заслуживает ее государственно-институциональный аспект, в составе которого необходимо более глубоко исследовать монопольную ренту и ренту политическую, разработать механизмы их реализации с максимальной выгодой для общества в целом, для большинства жителей страны.

Литература.

1. Краткий экономический словарь / Под ред. А.Н. Азрилияна. - М.: Институт новой экономики, 2001.-1088 с.
2. Экономическая энциклопедия. Политическая экономия. в 4-х томах. Гл.ред. А.М.Румянцев. -М.: "Советская энциклопедия".-Т.3,1979.-624 с.
3. Экономическая энциклопедия. Политическая экономия в 4-х томах. Гл. ред. А.М. Румянцев.-М.: "Советская энциклопедия".-Т.2,1975.-560 с.
4. Економічна енциклопедія. У трьох томах. т.3 / Відпов.ред. Мочерний С.В.-К.:Видавничий центр „Академія”, 2002.-952

с.

5. Булеев И.П. Управление трансакционными издержками в переходной экономике/ НАН Украины, Ин-т экономики пр-сти.- Донецк,2002.-154с.

6. Прісняков В.Ф. Корупція як причина дестабілізації економіки// Фінанси України,№9(94),2003.-С.3-9.

7. Львов Д.С. Предложения в стратегию устойчивого развития России. Доклад на парламентских слушаниях Государственной Думы ФС РФ, Всемирный саммит в Йоханнесбурге.-М.,2002.-С.1-13

8. Львов Д.С. Третий путь для России.- М.,2001.-43 с.

9. Орлов В.П., Немерюк Ю.В. Рента в новой системе налогообложения // Минеральные ресурсы России:экономика и управление, №3, 2001.-С.34-41.

10. Міщенко В., Данилишин Б. Природоресурсна рента і рентна політика в Україні // Економіка України,№12,2003.-С.4-14.

11. Міщенко В.Економічний механізм надкористування в Україні // Економіка України,№ 10,2001.-С.32-37.

12. Міщенко В.Дієвість економічних підойм екологічної політики // Економіка України,№ 7,2002.-С.62-70.

13. Малий І. До питання про теорію земельної ренти та проблеми реформування земельних відносин // Економіка України,№8,2000.-С.49-54.

14.Stigler G.J. The Economics of Information.//Journal of Political Economy. 1961.Vol.LXIX.№3.June.

Статья поступила в редакцию 11.12.2003

О. М. ФЩЕНКО
ДонНТУ

ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ В ІНВЕСТИЦІЙНОМУ ПЛАНУВАННІ

Якість інвестиційного планування значною мірою передбачається методом, використовуваним для його здійснення. Основним методом дослідження економічних систем є метод моделювання, який представляє

собою спосіб теоретичного аналізу об'єкта моделювання та практичної дії, спрямований на розробку і використання моделей. Модель відображає образ реального об'єкта (проце-

а О. М. Фіщенко, 2003

су) у матеріальній або ідеальній формі (описаний знаковими засобами), що відбиває істотні властивості об'єкта (процесу), що моделюється, та заміщує його в ході дослідження і управління [1, с. 14]. Метод моделювання базується на принципі аналогії, що дає можливість вивчення реального об'єкта не безпосередньо, а через розгляд подібного йому і більш доступного об'єкта (його моделі), символічний вигляд якої дозволяє звести зв'язки між основними елементами комплексного інвестиційного плану до спрощеної форми. Поняття моделювання є філософською категорією, яка характеризує один із шляхів пізнання. Можливість моделювання – переносу результатів, отриманих у ході побудови та дослідження моделей, на оригінал, – заснована на тому, що модель у певному змісті відображає його окремі сторони. Форми моделювання різноманітні і залежать від сфери його застосування. Найважливішим видом є математичне моделювання, яке здійснюється виразними та дедуктивними засобами математики і логіки [2, с. 267].

Варто зауважити, що в рамках теорії математичного моделювання сформульовано загальні принципи формування моделей, що відбивають спільні правила і закономірності. Теоретичні дослідження і накопичений практичний досвід дозволили розробити ряд універсальних моделей, а також методи й інструменти їхнього розв'язання. У той же час застосування конкретного виду моделі визначається особливістю об'єкта або процесу, планування якого здійснюється за допомогою математичного моделювання. Так дослідження економічних процесів базується на застосуванні економіко-математичних моделей, які представляють собою математичний опис економічного процесу за допомогою рівнянь і нерівностей та забезпечують одержання результату обчислень. Слід підкреслити, що моделювання припускає використання процедур абстрагування й ідеалізації. Ця його риса особливо суттєва в тому випадку, коли предметом моделювання є складні системи, поводження яких залежить від великого числа взаємозалежних чинників різноманітної природи.

Як відомо, інвестиційна діяльність являється складовою спільної системи діяль-

ності промислового підприємства. Тому використання традиційних інструментів при моделюванні інвестиційних процесів набуває нових аспектів, ряд із яких у даний час розкриті недостатньо. Розгляд інвестиційного проекту в якості об'єкта моделювання, а також динамічність середовища господарювання, яка визначає хід його реалізації, пред'являють особливі вимоги до виду та складу елементів економіко-математичної моделі. При цьому особливо важливо забезпечити адекватність моделі, що визначає її відповідність об'єкту, який моделюється, і представляє собою до деякої міри умовне поняття, котре характеризується неможливістю відбити всі аспекти інвестиційного процесу в рамках спрощеної моделі. Тому при формуванні інвестиційних моделей основною задачею є відбір найсуттєвіших показників, властивих планованому проекту і реально його характеризуючих, із метою включення їх у модель. Потрібно наголосити, що основними чинниками, що впливають на склад елементів моделі інвестиційного планування і визначають її адекватність умовам ринкової економіки, є урахування фактора часу, ступеня інвестиційного ризику, специфіки умов фінансування проектів. Необхідність урахування ряду специфічних факторів значно ускладнює як конструкцію моделі, так і використовуваний математичний апарат, необхідний для її розв'язання. Тому на стадії планування представляється доцільним досягнення компромісу: максимальної адекватності економіко-математичної моделі та мінімальної складності її представлення, що забезпечує зручність практичного застосування. Останній аспект значно спрощується при використанні засобів комп'ютерної техніки.

При складанні економіко-математичної моделі відбираються найбільше суттєві фактори, тому модель може базуватися на ряді допущень, до числа яких належать: узагальнення значень показників за декілька періодів часу; скасування окремих показників, що характеризують різноманітні аспекти інвестиційної діяльності, або їхнє часткове урахування. Правильність упорядкування моделі й отриманих із її допомогою висновків забезпечується тим, наскільки вір-

но зроблено відбір параметрів, використовуваних при розрахунках. З іншого боку, правильність дії моделі визначається тим, наскільки точно рівняння й нерівності описують сутність процесу, та наскільки використовуваний математичний метод розв'язання задачі відповідає сформованій моделі. Приймаючи в увагу відзначену специфіку здійснення інвестування в даний час, потрібно підкреслити, що значну складність представляє вибір типу моделі, що дозволяє здійснити планування інвестиційного процесу. З цією метою представляється доцільним деталізація видів економіко-математичних моделей планування капіталовкладень відповідно до окремих ознак.

Даному питанню присвячено ряд наукових праць, у яких розглядаються окремі види економіко-математичних моделей, але класифікація виконується без урахування специфіки об'єкта моделювання [3, с. 18–20; 4, с. 9–11; 5, с. 35]. Метою цієї статті є подальші розробки реальних рекомендацій по плануванню інвестиційної діяльності підприємств.

На підставі аналізу робіт, присвячених моделюванню інвестиційних процесів, узагальнено класифікацію економіко-математичних моделей інвестиційного планування, яка представлена на рис. 1. У приведеній класифікації однією з основних ознак є розмежування моделей по способу відображення цілі інвестиційного планування. Так можна виділити балансові моделі, які виражають вимогу відповідності наявності фінансових ресурсів і можливостей їхнього використання; трендові моделі, у яких хід реалізації інвестиційних проектів відбивається через тренд (тривалу тенденцію) його основних показників; оптимізаційні моделі, призначені для вибору найкращого варіанта вкладення коштів із числа наявних. Останній тип моделей доцільно застосовувати при формуванні інвестиційних програм підприємства.

По типу підходу до вивчення об'єкта планування виділяють дескриптивні та нормативні моделі планування капіталовкладень. Результатом дескриптивного (описово-

го) підходу являються моделі, призначені для опису фактичного стану інвестиційного об'єкта або для прогнозу його подальшого розвитку. Прикладом таких моделей служать балансові та трендові моделі. При нормативному підході до моделювання інвестиційних процесів особливий інтерес представляє не поточний стан і можливий розвиток реалізації проектів, а хід їх реалізації з урахуванням впливу можливих факторів (обмежень). До типу нормативних моделей відносять моделі оптимізації. По типу використовуваного математичного апарату розрізняють моделі математичного програмування (лінійного, нелінійного, динамічного, квадратичного, цілочисельного й ін.), моделі, засновані на теорії графів (наприклад, сітьові) та моделі, що базуються на теорії ймовірностей і математичній статистиці (кореляційні, регресійні, дисперсійні й ін.).

Слід зазначити, що традиційно планування капіталовкладень вважається сукупністю прийнятих незалежно друг від друга рішень, а сам план формується з планів окремих функціональних підрозділів, без урахування взаємовпливу різних аспектів здійснення інвестиційної діяльності. У той же час модель комплексного інвестиційного плану повинна формуватися на базі розгляду єдиного процесу, виходячи з взаємодії його частин. При цьому слід взяти до уваги, що планування представляє собою функцію управління, однією з задач якої є визначення величин, при яких досліджувана залежність (функція) досягає найбільшого (максимального) або найменшого (мінімального) розміру. Такі величини в математиці називаються екстремумами або екстремальними точками [1, с. 10–11], а задачі, в яких потрібно знайти їхні координати та розрахувати значення самих екстремумів, називаються екстремальними. Більшість економічних задач є екстремальними і полягають у пошуку найкращих варіантів рішень, при яких досягається максимум результатів при мінімумі витрат. Екстремальні рішення є найкращими, тобто оптимальними в певних умовах, а поняття оптимальності припускає саме досягнення екстремуму.

Рис. 1. Класифікація економіко-математичних моделей інвестиційного планування

Таким чином, оптимізація представляє собою здобуття таких результатів, при яких цільова функція досягає максимального або мінімального значення. Це забезпечується за допомогою апарату математичного програмування. У цьому зв'язку особливий інтерес представляє група економіко-математичних методів, які належать до методів прийняття оптимальних рішень. Стосовно до аналізованого об'єкта планування треба виділити оптимальне (математичне) програмування, у тому числі лінійне програмування, нелінійне, дискретне, динамічне, стохастичне програмування, сітвові методи планування.

Пошуку оптимального варіанта передуює встановлення головної ознаки – критерію оптимальності, який представляє собою ознаку, на підставі якої відбувається оцінка окремого варіанта або порівняльної оцінки можливих рішень (альтернатив) і здійснюється вибір найкращого. Критерій оптимальності повинен бути вимірюваною величиною, необхідно, щоб він міг бути виражений кількісно [1, с. 11]. Варто звернути увагу, що специфіка інвестиційного процесу як об'єкта моделювання припускає можливість використання ряду критеріїв, які представляють собою різноманітні показники, що характеризують ефективність проектів. Тому вибір критерію оптимізації визначається метою здійснення капіталовкладень. На основі показника, що відбиває критерій оптимальності ухвалення рішення про інвестування, формується цільова функція задачі, котру потрібно доповнити системою обмежень. Обмеження, як правило, охоплюють ряд аспектів, що враховують реалізації інвестиційних проектів: питання фінансування, завантаження виробничих потужностей, обсяг збуту продукції і т.д.

Вирішенню оптимізаційних економічних задач присвячено ряд робіт як періоду планової економіки. Слід зазначити, що достатньо складно дати єдині рекомендації, які визначають як тип таких моделей, так і вибір методу їхнього рішення. Ряд дослідників вважають, що складність економічного процесу як об'єкта, що моделюється, динамічність середовища господарювання, високий ступінь ризику здійснення інвестицій визначають потребу у формуванні складних моде-

лей на основі нелінійного, цілочисельного або стохастичного програмування. Проте використання подібних моделей значно утрудняє їхнє практичне використання, потребує додаткової інформації і, з огляду на специфіку довгострокового планування, може призвести до суттєвих помилок при прогностичних розрахунках. У той же час практично будь-яка екстремальна задача, умови і ціль рішення якої виражені лінійними рівняннями і нерівностями, може бути подана у вигляді моделі лінійного програмування [6, с. 137]. Моделі лінійного програмування мають спрощену конструкцію, котра відповідає вимогам рішення екстремальних задач і дозволяє вирішити проблему оптимізації проектів і програм, охоплюючи основні аспекти інвестиційної діяльності підприємства.

Інструментом розв'язання задач, поданих у вигляді економіко-математичних моделей, являються економіко-математичні методи. Відома велика кількість методів даного класу, до яких, у першу чергу, відносяться: математична статистика (вибірковий метод, дисперсійний аналіз, кореляційний аналіз); економетрія (теорія виробничих функцій, теорія економічного росту, глобальне моделювання); методи експериментального вивчення економічних явищ (імітаційне моделювання, ділові ігри, методи експертних оцінок). Для розв'язання задач, модель яких являє собою задачу лінійного програмування, традиційно використовується симплексний метод.

Симплексний алгоритм для розв'язання загальної задачі лінійного програмування представляє собою ітеративну процедуру, за допомогою котрої точно оптимальне рішення може бути отримане за кінцеве число кроків [7, с. 13–14]. Для задач нелінійного програмування обчислювальний метод, який дає точне оптимальне рішення за кінцеве число кроків, удається побудувати не завжди. Найчастіше розв'язання таких задач базується на використанні методів, що дають тільки наближене рішення або потребують для збіжності виконання безкінечного числа ітерацій. Тому для розв'язання задач нелінійного програмування рекомендується виконувати їхнє перетворення до вигляду, що припускає застосування симплексного алгоритму. У

цьому зв'язку представляється доцільним, із метою спрощення практичного застосування моделей інвестиційних планів і програм, подавати їх у вигляді задачі лінійного програмування, а рішення здійснювати симплексним методом.

Слід зазначити, що моделі для оцінки окремих проектів дозволяють порівняти інвестицію з упущеними можливостями. Формування інвестиційних програм передбачає здійснення вибору найефективніших проектів із числа альтернативних, при цьому моделі, що враховують альтернативні варіанти інвестування, розглядають різні способи досягнення поставлених цілей і припускають вибір оптимального варіанта. Тому моделі інвестиційних програм мають принципово іншу конструкцію. У таких моделях доцільно розглядати одночасний взаємозалежний (синхронний) вплив на інвестиційний процес ряду факторів: умов фінансування, виробництва, збуту виробленої продукції. Перераховані особливості викликають своєрідні складності при моделюванні інвестиційних програм підприємства.

Аналіз показав, що в окремих роботах при формуванні моделей оптимальних інвестиційних програм використовується, як правило, графічний засіб представлення задачі, проте його використання передбачає велике число допущень, які стосуються питань фінансування, умов реалізації проекту, прогнозування його результативних показників. Тому така форма планування при наявності великого числа альтернативних варіантів інвестування чревата погрішностями в розрахунках і, у результаті, помилками при прийнятті управлінських рішень.

З метою усунення подібного недоліку, у ряді робіт здійснюються спроби математичного моделювання довгострокових інвестиційних процесів. Так, наприклад, модель формування інвестиційної програми, запропонована С.І. Шелобаєвим, базується на розрахунку кінцевої вартості майна [8, с. 279–281]. При цьому в якості критерію для ухвалення рішення прийнята позитивність цього показника, тобто не розглядається можливість його максимізації. По суті, подана модель є видозміненою формулою розрахунку загальновідомого показника, що характери-

зує ефективність окремих проектів. Через відсутність яких-небудь обмежень використання цієї моделі утрудняє відбір інвестиційних альтернатив.

Значний інтерес представляє пропозиція цього автора про використання при формуванні інвестиційної програми критичної процентної ставки залучення фінансових коштів, яка представляє собою ставку, при котрій кінцева вартість капіталу дорівнює нулю [8, с. 282–283]. Слід зауважити, що в проаналізованих роботах такий показник використовується тільки раз. Проте автор, указавши метод розрахунку критичної процентної ставки залучення фінансових коштів, не установив вимогу, запропоновану до його розміру. Крім того, виконані дослідження показали, що використання запропонованого методу при формуванні інвестиційних програм дає такий же результат, як і ранжування проектів на основі загальновідомого показника внутрішньої норми рентабельності. Таким чином, використання запропонованих підходів є допоміжним інструментом, використовуваним при розглянутому раніше методі ранжування.

Аналогічний підхід використовує у своїх рекомендаціях І. О. Бланк [9, с. 64–67], використовуючи в якості критеріального показника внутрішньої процентної ставки. Проте в аналізованій роботі зроблено спроби оптимізації інвестиційної програми з урахуванням специфіки використання позикових джерел фінансування (синхронного планування). З цією метою, як вказує автор, «... ранжовані ... окремі інвестиційні проекти зіставляються з показниками граничної вартості додаткового капіталу, необхідного для їхньої реалізації». Щодо проаналізованого методу варто зазначити, що його використання утруднене при довгостроковому інвестиційному плануванні.

Відзначені недоліки відсутні в моделі формування оптимальної інвестиційної програми, запропонованої С.І. Шелобаєвим [8, с. 316–318]. Модель представляє собою задачу лінійного програмування, цільова функція якої міститься в максимізації чистої дисконтованої вартості капіталу, а обмеження обумовлені наявною сумою коштів (як вказує автор, «капітального бюджету»). Розв'язання

задачі дозволяє розподілити обмежені фінансові ресурси з метою реалізації найефективніших проектів. У якості недоліку слід зазначити, що зазначений підхід не враховує особливості технологічного процесу, що може призвести до подальших збоїв у роботі виробничого підрозділу.

Слід зазначити, що економіко-математичне моделювання при інвестиційному плануванні має ряд суттєвих особливостей, пов'язаних як з об'єктом моделювання, так і з застосуванням математичним апаратом. Розглядаючи моделювання інвестиційної діяльності як процес, можна виділити такі структурні елементи: об'єкт планування (інвестиційний проект або програма), суб'єкт (дослідник) і модель, яка представляє собою специфічний зв'язок між суб'єктом і об'єктом планування. Самий процес моделювання інвестиційних проектів і програм необхідно підрозділяти на наступні основні етапи:

1. Постановка цілі інвестування та її якісний аналіз. На цьому етапі формулюється сутність задачі планування, визначаються основні параметри об'єкта моделювання, його структура і зв'язок елементів, формулюються можливі допущення.

2. Побудова математичної моделі. Цей етап являє собою формалізацію цілей і задач капіталовкладень, тобто вираження їх у вигляді математичних залежностей (функцій, рівнянь, нерівностей і ін.), для чого визначається тип економіко-математичної моделі, можливість її застосування для конкретного об'єкта, уточнюється перелік перемінних, вхідних у її склад.

3. Математичний аналіз моделі, у процесі якого за допомогою інструментів математичного дослідження виявляються загальні властивості моделі, визначається можливість існування рішення сформульованої задачі, його одиничність, границі зміни перемінних, визначається метод розв'язання сформульованої задачі.

4. Підготовка вихідної інформації. З огляду на специфіку планування інвестиційної діяльності промислових підприємств, що характеризується, як правило, тривалим часовим інтервалом, високим рівнем невизначеності, цей етап є одним із важливих, тому що він згодом значно впливає на якість сфо-

рмованих планів. На цьому етапі особливу увагу варто приділяти прогнозуванню показників, що відбивають хід реалізації інвестиційних проектів.

5. Розв'язання математичної задачі, що включає розробку алгоритмів, підготовку програм для ЕОМ і безпосереднє проведення розрахунків.

6. Аналіз чисельних результатів і їхня практична інтерпретація. На цьому етапі вирішується питання про повноту результатів моделювання, отримані значення перемінних рішення ідентифікуються їхньому практичному призначенню.

Таким чином, серед основних практичних задач, розв'язуваних за допомогою економіко-математичного моделювання інвестиційної діяльності промислових підприємств, можна виділити:

аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, що впливають на здійснення інвестиційних проектів або програм;

формулювання цілей здійснення процесу, що моделюється;

визначення типу формованої економіко-математичної моделі в залежності від реальних умов здійснення капіталовкладень;

відбір найбільше вагомих чинників, що впливають на здійснення інвестиційного процесу, і формування на цій основі параметрів економіко-математичної моделі;

вибір критеріальних показників відповідно до основних задач, які вирішуються за допомогою реалізації інвестицій;

визначення методів і інструментів знаходження рішення економіко-математичної моделі;

економічне прогнозування, передбачення ходу реалізації планованих інвестицій;

вибір оптимальних варіантів вкладення коштів;

вироблення управлінських рішень.

З огляду на розглянуту раніше класифікацію видів економіко-математичних моделей інвестиційного планування, а також основні задачі моделювання інвестиційних процесів, можна зробити висновок, що модель довгострокового планування інвестиційної програми промислового підприємства являє собою динамічну оптимізаційну мо-

дель, яка базується на нормативному підході до дослідження об'єкта планування. Вона повинна включати постановку й обґрунтування цілей капіталовкладень, поданих у вигляді цільової функції задачі; перелік планованих інвестиційних проєктів з урахуванням імовірних термінів їхнього запровадження в експлуатацію; систему обмежень, що впливають на хід реалізації програми і визначають прийняття рішень про інвестування.

Література

1. Бирман И.Я. Оптимальное программирование. – М., «Экономика», 1968. – 232 с.
2. Философский словарь / Под ред. И. Т. Фролова. – 6-е изд., перераб. и доп. – М.: Политиздат, 1991. – 560 с.
3. Бирман И. Я. Методология оптимального планирования. – М., «Мысль», 1971. – 260 с.

4. Емельянов А. С. Эконометрия и прогнозирование. – М.: Экономика, 1985. – 208 с.
5. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга: Пер. с нем. / Под ред. и с предисл. А. А. Турчака, Л. Г. Головача, М. Л. Лукашевича. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 800 с.: ил.
6. Ланге О. Оптимальные решения. – М., «Прогресс», 1967. – 286 с.
7. Ромакин М. И. Оптимизация планирования производства. – М.: Финансы и статистика, 1981. – 109 с., ил.
8. Шелобаев С. И. Математические методы и модели в экономике, финансах, бизнесе. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 1999. – 367 с.
9. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента. В 2х т. – К.: Ника-Центр: Эльга, 1999. – 592 с.: ил.

Статья поступила в редакцию 11.12.2003

А.Ф.БЕЛІЧЕНКО, доцент, *ДонНТУ*
О.М.МІНОЧКІНА, *ДонНТУ*
О.Ю.ШМАТКО, ДПА в *Донецькій області*

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД В ДОСЛІДЖЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОПОДАТКУВАННЯМ

Податкова система України, що знає еволюційних змін при переході до ринку, істотно впливає на темпи економічного розвитку держави, виконання планових показників надходжень до доходної частини бюджету, функціонування національного ринку, стимулювання інвестиційного процесу, функціонування і ділової активності підприємницьких структур, але цей вплив є негативним. Однобічна фіскальна спрямованість податкової системи і прагнення до миттєвого поповнення бюджету, недотримання економічної обґрунтованості податкових реформ призвели до надмірного податкового навантаження на виробників, дестабілізації фінансового стану підприємств, відсутності інвестиційної діяльності, падінню реальних обсягів валового внутрішнього продукту, зубожінню широких мас населення, загостренню політичної ситуації в країні

тощо. Необхідність стабілізації економіки вимагає вдосконалення податкової системи, перетворення її в надійний інструмент управління соціально-економічними процесами в Україні. За цих умов важливого значення набуває розробка оптимальної структури менеджменту податкової системи і її функціонування.

Однією з центральних проблем теорії і практики податків, зокрема і у побудові системи оподаткування, є формування цілісної системи принципів оподаткування. Пояснюється це тим, що тільки за допомогою принципів оподаткування стає можливим зробити оцінку діючої податкової системи, виявити переваги і недоліки цієї системи, що є основою для визначення шляхів її удосконалення.

Принципи оподаткування можна ви-
 а **А.Ф.Беліченко, О.М.Міночкіна, О.Ю.Шматко, 2003**